

Кравець Юрій Іванович
науковий співробітник лабораторії
змісту професійної освіти
і навчання Інституту ПТО,
керівник Центру сучасних професій
і технологій навчання

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ РОБІТНИЧИХ КАДРІВ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

У національній доповіді «Новий курс: реформи в Україні 2010–2015» наголошується: «Система професійно-технічної освіти потребує термінових заходів з метою припинення її деградації і приведення у відповідність до тих завдань, які постануть у найближчій перспективі у зв'язку з переходом України на шляхи динамічного інноваційного, високотехнологічного розвитку». Прийнята Постанова Кабінету Міністрів України № 495 від 15. 04. 2011 р. «Про затвердження Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011-2015 роки» висуває як основну мету створення механізму стійкого розвитку системи освіти. Для цього передбачається вирішити ряд взаємозв'язаних завдань, спрямованих на забезпечення якості, доступності і ефективності професійної підготовки. Головним завданням є забезпечення якості освіти на основі збереження її фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особи, суспільства й держави. У такій постановці це завдання особливо актуальне для системи підготовки кадрів, оскільки якість професійної освіти включає здатність як усієї системи, так і окремої освітньої установи відповідати вимогам суспільства і ринку праці.

Досягнення високої якості освіти – одна з найбільш актуальних проблем освіти і в країнах Євросоюзу. Так, в листопаді 2003 року в Копенгагені міністрами освіти європейських країн була прийнята Декларація Європейської Комісії з розвитку співпраці в області професійної освіти в Європі, в якій першочерговими завданнями є забезпечення якості, а також вироблення загальних критеріїв і принципів якості для професійної освіти. У зв'язку з цим є

доцільним і необхідним звернутися до досвіду розвитку і реформування професійної освіти в інших країнах, які також реагують на вплив сучасних світових процесів, пов'язаних з економічною глобалізацією. Вивчення зарубіжного досвіду у сфері професійної освіти потрібне з точки зору використання ефективних стратегій забезпечення якості і зразків кращого досвіду в системі професійної освіти в Україні.

Головною проблемою підготовки робітничих кадрів в Україні є практична відсутність ефективної системи формування трудового потенціалу на центральному та регіональних рівнях, невизначеність функцій та повноважень владної вертикалі щодо професійної освіти на етапі адміністративної реформи. Потребує кардинальних змін модель управління процесами формування робітничих ресурсів. Останнім часом все частіше висувуються пропозиції щодо об'єднання спільних зусиль усіх соціальних партнерів у вирішенні проблем відтворення трудового потенціалу високої професійної кваліфікації в нашій державі: центральних та регіональних органів виконавчої влади, об'єднань роботодавців, наукових установ, навчальних закладів, профспілок, громадських організацій. На сучасному етапі розвитку економіки функції управління відтворенням робітничого потенціалу розпорошені між Міністерством освіти і науки, Міністерством соціальної політики, Міністерством економіки, Міністерством фінансів, іншими центральними та регіональними органами державної виконавчої влади, що унеможлиблює реалізацію цілісного, системного підходу у зазначеній справі. Тому необхідно створити відповідний орган, який би на законодавчому рівні міг координувати взаємодію всіх учасників процесу, як це здійснюється в багатьох розвинених країнах світу.

Наступною проблемою, що істотно впливає на якість підготовки кваліфікованих кадрів, є створення професійних стандартів, які є основою для розроблення освітніх стандартів. Нині діючі кваліфікаційні характеристики давно застарілі і їх потрібно замінити на сучасні професійні стандарти, засновані на компетенціях. А для цього необхідно створити дієвий механізм, який має визначити чітку структуру розроблення та впровадження професійних стандартів на державному рівні.

Існує також потреба у приведенні до сучасних вимог державних стандартів професійно-технічної освіти як з конкретних професій, так і професійно-технічної освіти в цілому. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 1135 «Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти» явно не відображає тих змін, що відбулися з того часу, та не враховує положення нещодавно прийнятих нормативно-правових документів як: Закони України «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності»; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку професійно-технічної освіти на 2011 – 2015 роки», «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» та інші.

До цих першочергових завдань можна додати ще цілий ряд проблем, що суттєво впливають на процеси якісної підготовки трудового потенціалу країни:

- політика формування державного замовлення: за висновками Рахункової палати України, дослідженнями наукових установ, оцінками роботодавців існуюча в державі система формування державного замовлення на підготовку кваліфікованих робітників та порядок їх працевлаштування є хибними, призводять до незаконного та неефективного використання сотень мільйонів гривень з державного бюджету на те, що не призводить до бажаного кінцевого результату;
- фінансування навчальних закладів та установ системи професійно-технічної освіти: вкрай обмежене протягом останніх 20 років з державного та місцевих бюджетів; відсутність розрахунку вартості підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах з урахуванням складності, наукоємності та матеріалоємності професій і кінцевих результатів роботи навчальних закладів;
- кадрове забезпечення системи професійно-технічної освіти: необхідно створити дієву систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, впровадити

обов'язкове стажування педагогічних працівників в умовах сучасного виробництва, розробити механізм підбору та призначення керівних кадрів професійно-технічних навчальних закладів;

- матеріально-технічна база навчальних закладів: понад 80% навчального обладнання та техніки морально та фізично застарілі й використовується більше 25 років.

Цей перелік можна продовжувати й далі, але вирішення цих питань має бути системним і комплексним. Тому без створення дієвого органу, який би міг чітко визначити участь та відповідальність всіх сторін, що задіяні до процесу відтворення трудового потенціалу країни, це практично неможливо. Тільки у такій взаємодії ми знайдемо правильні шляхи вирішення кардинальних проблем розвитку освіти й виробництва, адже від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності.